

Микола ХАВРОНЮК,
доктор юридичних наук, доцент,
заступник керівника апарату –
начальник правового управління
Верховного Суду України

ЩОДО ПРАВИЛ ВИЗНАЧЕННЯ САНКЦІЙ З БІЛЬШ СУВОРИМ ПОКАРАННЯМ

Ключові слова: закон про кримінальну відповідальність; зворотна дія закону про кримінальну відповідальність; покарання; кримінально-правова санкція.

Для гарантування дотримання вимог ст. 58 Конституції України та правильного застосування положень ст. 5 Кримінального кодексу України (КК України) у разі прийняття закону, що пом'якшує чи посилює кримінальну відповідальність за той або інший злочин на практиці виникає необхідність визначити, яка санкція передбачає більш суворе покарання (тобто є більш суворою), а яка – більш м'яке. Це необхідно для правильного застосування положення ч. 3 ст. 74 КК України, згідно з яким призначена засудженому міра покарання, що перевищує санкцію нового закону, знижується до максимальної межі покарання, встановленої санкцією нового закону, або покарання підлягає перерахуванню (перегляду). Криміналістам відомо, що суворість тієї чи тієї санкції порівняно з іншою санкцією часто не буває очевидною, у зв'язку з чим можуть виникати проблеми правильного правозастосування.

Варто згадати, що не лише сам КК України від 5 квітня 2001 року був законом, який одного дня (1 вересня 2001 року) одночасно пом'якшив чи посилив кримінальну відповідальність за сотні різних злочинів, а й після набрання ним чинності було прийнято (станом на 1 серпня 2010 року) ще 65 законів про внесення змін до нього, згідно з якими протягом неповних дев'яти років посилено чи пом'якшено понад 210 (!) санкцій статей (частин статей) Особливої частини КК України.

Вказаним вище не вичерпується значення питання про санкції з більш суворим покаранням. Правила визначення таких санкцій потрібні також для:

а) правильного застосування положень частин 1 і 2 ст. 70 КК України, відповідно до яких: при

сукупності злочинів суд, призначивши покарання за кожен злочин окремо, може визначити остаточне покарання шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим; при складанні покарань остаточне покарання за сукупністю злочинів визначається у межах, встановлених санкцією статті Особливої частини КК України, яка передбачає більш суворе покарання;

б) вирішення питання про необхідність кваліфікації за сукупністю злочинів, суспільно небезпечний характер яких є однаковим, а ступінь тяжкості – різним.

Наприклад, умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, поєднані з розпалюванням національної чи релігійної ворожнечі, кваліфікуються тільки за ч. 2 ст. 110 і не потребують додаткової кваліфікації за ст. 161 саме тому, що санкція ч. 2 ст. 110 є більш суворою, ніж санкції ст. 161 КК України. Незаконне ж введення наркотичних засобів в організм іншої особи проти її волі, що спричинило смерть потерпілого, якщо винна особа передбачала настання такого суспільно небезпечного наслідку і бажала або свідомо допускала його настання, не охоплюється ч. 3 ст. 314 і потребує додаткової кваліфікації за частинами 1 або 2 ст. 115 КК України, санкції яких є більш суворими;

в) приведення мір покарання особам, засудженим за розкрадання у великих чи особливо великих розмірах за статтями 81–84, 86, 86-1 КК України 1960 року, які не відбули покарання, у відповідність до покарань, встановлених санкціями статей 185–187, 190, 191 КК України 2001 року,

у разі, якщо призначене судом покарання за відповідний злочин є більш суворим, ніж передбачене КК України 2001 року, як цього вимагав п. 10 його Прикінцевих та перехідних положень.

Отже, метою цієї статті є формулювання правил визначення санкції з більш суворим покаранням.

Ці правила як такі в літературі вичерпно не визначені, хоча певні пошуки у цьому напрямі проводились радянськими, українськими і російськими дослідниками [1; 2, 54–55; 3, 36–44].

Так, ще в 1970 році М.Д. Дурманов зазначав: «Визнання нового закону більш м'яким чи більш суворим у ряді випадків пов'язано із труднощами.

Загалом, якщо максимальна межа найбільш суворого покарання, вказаного в санкції статті, нижча від максимальної межі такого ж покарання за раніше чинним кримінальним законодавством, то слід вважати новий закон таким, що пом'якшує караність і, відповідно, таким, що має зворотну силу. Якщо у попередньому кримінальному законі було зазначено додаткове покарання, а в новому законі його немає, то однакова вища і нижча межа основного покарання означає, що новий закон, як більш м'який, має зворотну силу. Якщо закони, за однакового максимального строку покарання, розрізняють мінімальний строк покарання, то закон, що встановлює більш високий мінімальний строк покарання, слід визнати більш суворим законом» [4, 237].

На думку російського дослідника Я.Є. Якубова, санкцією, яка передбачає більш м'яке покарання, необхідно вважати санкцію, в якій виключено найбільш суворий вид покарання або до якої включено альтернативно менш суворий вид покарання, або в якій знижена верхня чи нижня межа покарання чи знижені обидві межі покарання. Пом'якшення покарання є можливим також шляхом вилучення із санкції додаткового покарання або вказівки на необов'язкове застосування додаткового покарання замість обов'язкового.

У випадках, коли закон посилює покарання в одній із меж санкції і пом'якшує в іншій (наприклад, знижена верхня межа і підвищена нижня межа покарання), більш м'якою слід вважати статтю, санкція якої передбачає більш низьку верхню межу покарання [5, 108].

В Україні певні правила визначення більш м'якого кримінального закону вперше запропонував М.І. Бажанов. Після цього вони неодноразово повторювались у тому самому або дещо

зміненому вигляді у більшості відомих нам підручників із Загальної частини кримінального права України. Зокрема, М.І. Бажанов вказав, що більш м'яким потрібно вважати закон, у якому: 1) встановлено більш м'який вид покарання порівняно з попереднім законом; 2) мінімальна межа покарання нижча, ніж у попередньому законі; 3) за рівності мінімальних меж максимальна межа того самого виду покарання є нижчою, ніж у попередньому законі; 4) знижена мінімальна межа покарання – при одночасному зниженні мінімуму покарання і підвищенні його максимуму; 5) виключено додаткове покарання; 6) додаткове покарання стало факультативним, хоча у попередньому законі було обов'язковим; 7) передбачено кілька альтернативних основних покарань, хоча в попередньому законі було тільки одне таке покарання [6, 17–18].

Ще більш вдало, на наш погляд, спробу викласти усі правила визначення більш м'якого покарання зробив А.О. Пінаєв. До того ж висновки вченого стосуються КК України 2001 року. На його думку, при зіставленні основного покарання, вказаного в санкціях, більш м'якими визнаються закони, в яких: а) покарання замінено більш м'яким видом; б) при тому ж виді й розмірі покарання альтернативно встановлено більш м'який вид покарання; в) при тому ж виді й нижній межі покарання знижено його верхню межу; г) при тому ж виді й верхній межі покарання зменшено його нижню межу. При зіставленні додаткового покарання (за однакового виду і розміру основного покарання в новому і попередньому законах) більш м'якими визнаються закони, в яких: а) додаткове покарання виключене; б) додаткове покарання замінене більш м'яким видом; в) знижено межі додаткового покарання; г) у попередньому законі додаткове покарання було обов'язковим, а в новому воно встановлене як факультативне; г) при тому ж виді і розмірі додаткового покарання альтернативно встановлено більш м'який вид додаткового покарання. Більш м'яким визнається закон, у якому за основним покаранням кримінальна відповідальність пом'якшується, хоча за додатковим покаранням він стає більш суворим. Можливі також ситуації, коли в новому законі при тому ж виді покарання знижена його мінімальна межа і водночас підвищена максимальна. Такий закон визнається більш м'яким [7, 31–32].

Проте порівняльний аналіз праць попередників та положень чинного КК України дає підста-

ви для висновку, що ними сформульовано не усі можливі правила визначення санкції з більш суворим (або більш м'яким) покаранням, оскільки під ці правила не підведена належна база, до того ж при їх формулюванні не враховані існуючі згідно з КК України винятки.

Законова логіка змушує, формулюючи зазначені вище правила, обирати шлях, що враховує: 1) поділ усіх покарань на основні та додаткові; 2) наявність у всіх цих покарань відповідних меж. Виходячи із цього, правила визначення санкції з більш суворим покаранням можна умовно розділити на три частини, які включають дванадцять правил.

Частина I. Правила визначення санкції з більш суворим покаранням, що стосуються двох санкцій, які відрізняються за видами основного покарання.

Правило перше. Якщо основне покарання (або одне з них), передбачене санкцією умовної статті 1 (далі – ст. 1), є більш тяжким, ніж основне покарання (або одне з них), передбачене санкцією умовної статті 2 (далі – ст. 2), то санкція ст. 1 передбачає більш суворе покарання.

Види основних покарань від найменш тяжкого до найбільш тяжкого розташовані (відповідно до ст. 51 КК України) у такому порядку:

1) штраф; 2) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; 3) громадські роботи; 4) виправні роботи; 5) службові обмеження для військовослужбовців; 6) арешт; 7) обмеження волі; 8) тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовця; 9) позбавлення волі на певний строк; 10) довічне позбавлення волі.

Тому більш суворою є санкція у виді штрафу або обмеження волі, ніж санкція у виді виправних робіт чи арешту.

Наприклад, згідно із Законом № 270-VI від 15 квітня 2008 року із санкції ст. 254 КК України вилучено слова «або позбавленням волі на той самий строк». Отже, санкція нового закону стала м'якшою і він отримав зворотну дію.

Слід враховувати особливості покарання неповнолітніх (статті 99–102 КК України). Так, якщо санкцією ст. 1 передбачено громадські роботи або арешт, а санкцією ст. 2 – виправні роботи або позбавлення волі на строк до 5 років, то стосовно неповнолітнього більш суворою санкцією може бути санкція ст. 1 (адже згідно з ч. 2 ст. 102 КК України позбавлення волі не може бути приз-

начене неповнолітньому, який вперше вчинив злочин невеликої тяжкості).

Аналогічні особливості можуть мати місце і при застосуванні кримінального закону стосовно інших категорій громадян.

Наприклад, за умови, що закон має спрямованість на осіб, стосовно яких згідно зі ст. 57 КК України виправні роботи взагалі не застосовуються, навряд чи є підстави вважати більш м'якою санкцію статті нового кримінального закону, якщо нею передбачена можливість застосування альтернативного позбавлення волі покарання у виді виправних робіт.

У цьому контексті слід звернути увагу на санкцію ч. 1 ст. 374 КК України. Суб'єктами передбаченого нею злочину є виключно особа, яка проводить дізнання, слідчий, прокурор і суддя. Але, незважаючи на те, що до них ст. 57 КК забороняє застосовувати виправні роботи, вони прямо передбачені в санкції цієї статті. Те саме стосується ч. 1 ст. 381, ч. 2 ст. 387 КК України.

Правило друге. Якщо санкцією ст. 1 передбачено альтернативні види основних покарань, а санкцією ст. 2 – один вид основного покарання, що є однаковим за тяжкістю і межами з найбільш тяжким із тих видів основного покарання, які передбачено ст. 1, то санкція ст. 2 передбачає більш суворе покарання.

Так, більш суворою є санкція у виді обмеження волі на строк від 2 до 5 років, ніж у виді арешту до 6 місяців або обмеження волі від 2 до 5 років.

Із цього правила існує виняток. Оскільки санкції ч. 1 ст. 212, ч. 1 ст. 212-1, ч. 1 ст. 239 і ч. 1 ст. 323 КК України передбачають штраф або позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років, а санкції ч. 1 ст. 183 і ч. 1 ст. 203 – штраф у поєднанні з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на такий самий строк, й при цьому і штраф, і позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до 3 років можуть водночас бути й основними, і додатковими покараннями, то санкції ч. 1 ст. 183 і ч. 1 ст. 203 є більш суворими, ніж санкції ч. 1 ст. 212, ч. 1 ст. 212-1, ч. 1 ст. 239 та ч. 1 ст. 323 КК України.

Різновидом такого правила можна вважати ситуацію, коли санкцією статті передбачено два чи кілька видів основних покарань, а згідно із змінами до закону цю санкцію було доповнено ще одним видом основного покарання, яке є м'як-

шим або порівняно з усіма видами основного покарання, що були передбачені у попередній редакції закону, або порівняно з найбільш тяжким із них. У цьому випадку санкція пом'якшилась.

Прикладом може бути Закон № 270-VI від 15 квітня 2008 року, згідно з яким до громадських робіт, виправних робіт, арешту та обмеження волі, передбачених у ч. 2 ст. 125 КК України, було додано таке основне покарання як штраф (найм'якше з усіх видів основних покарань), а до штрафу і арешту, передбачених в ч. 1 ст. 136, – громадські роботи (покарання, більш м'яке ніж арешт).

Ще один приклад – Закон № 1708-VI від 5 листопада 2009 року, згідно з яким у ч. 1 ст. 245 КК України, крім обмеження волі та позбавлення волі, з'явилося покарання у виді штрафу.

Частина II. Правила визначення санкції з більш суворим покаранням, які стосуються двох санкцій, які відрізняються за межами основного покарання.

Правило третє. Якщо у санкції ст. 1 максимальна межа даного виду основного покарання є вищою (більшою), ніж у санкції ст. 2, то санкція ст. 1 передбачає більш суворе покарання. Навіть якщо при цьому мінімальна межа даного виду основного покарання у санкції ст. 1 є нижчою (меншою), ніж у санкції ст. 2, то санкція ст. 1, однак, передбачає більш суворе покарання, адже в основу категоризації злочинів залежно від ступеня їх тяжкості покладено саме верхню межу санкції, а правові наслідки засудження за злочини різної категорії суттєво відрізняються. Це правило не повинно застосовуватися при визначенні зворотної дії нового закону, тому що відповідно до частин 3 і 4 ст. 5 КК України закон про кримінальну відповідальність, що частково пом'якшує відповідальність, а частково її посилює, має зворотну дію в часі лише у тій частині, яка пом'якшує відповідальність.

Під межами покарань розуміються часові (година, місяць, рік) або інші межі, в яких з урахуванням положень Загальної частини КК України (статті 52–63) може бути призначений відповідний вид покарання, а також їх певні фактичні межі, встановлені у конкретній санкції. Загальною частиною КК України межі покарань визначені для: а) штрафу – від 30 до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, якщо статтями Особливої частини КК України не передбачено вищого розміру штрафу (вищі розміри штрафу передбачені у ч. 2 ст. 202, частинах 1 і 2 ст. 204, ч. 2 ст. 212, ч. 2 ст. 212-1, ст. 220, частинах 2 і 3 ст. 229, ч. 1 ст. 306 КК України та ін.);

б) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю – від 2 до 5 років; в) громадських робіт – від 60 до 240 годин; г) виправних робіт – від 6 місяців до 2 років із відрахуванням у дохід держави від 10 до 20% заробітку засудженого; г) службового обмеження для військовослужбовців – від 6 місяців до 2 років із відрахуванням у дохід держави від 10 до 20% суми грошового забезпечення засудженого; д) арешту – від 1 до 6 місяців; е) обмеження волі – від 1 до 5 років; є) тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовця – від 6 місяців до 2 років; ж) позбавлення волі на певний строк – від 1 до 15 років, за винятком випадків, передбачених Загальною частиною КК України (ч. 2 ст. 71, ч. 5 ст. 80, ч. 2 ст. 87).

Отже, більш суворою є санкція у виді арешту на строк до 6 місяців, ніж арешту на строк до 3 місяців. Межі альтернативних менш тяжких видів покарань у цих випадках до уваги не беруться. Тому покарання у виді виправних робіт на строк до 1 року або арешту на строк до 6 місяців є більш суворим, ніж покарання у виді виправних робіт на строк до 2 років або арешту на строк до 3 місяців.

Звичайно, більш м'якою стала санкція частини 2 ст. 210 КК України після того, як Законом № 270-VI від 15 квітня 2008 року верхня межа покарання у виді позбавлення волі за передбаченою нею злочин була знижена з 8 до 6 років.

Деякі особливості мають межі покарань, які застосовуються до неповнолітніх (статті 99–102 КК України). Наприклад, якщо за рівних мінімальних меж максимальна межа позбавлення волі у санкції ст. 1 становить 5 років, а у санкції ст. 2 – 4 роки, то санкцію ст. 1 не можна визнати більш суворою, оскільки згідно з ч. 3 ст. 102 КК України за злочин середньої тяжкості покарання у виді позбавлення волі у будь-якому разі призначається неповнолітньому на строк не більше 4 років.

Цікавим прикладом також є Закон № 270-VI від 15 квітня 2008 року. Згідно з ним, зокрема, у санкції ст. 178 КК України були передбачені нові альтернативні штрафу і позбавленню волі види покарань – громадські роботи, арешт і обмеження волі, а строк позбавлення волі, на перший погляд, з урахуванням положення ч. 2 ст. 63 КК України щодо мінімальної межі позбавлення волі, не змінився, оскільки стосовно цього виду покарання замість слів «на строк від одного до трьох років» було вжито слова «на строк до трьох років». Тобто санкція пом'якшилась не лише

через появу нових альтернативних видів основного покарання (див. правило друге), а для неповнолітніх і через те, що для них з'явилась передбачена ч. 1 ст. 102 КК України можливість призначення позбавлення волі на строк від 6 місяців.

Правило четверте. Якщо максимальна межа даного виду основного покарання однакова, але у санкції ст. 1 мінімальна його межа є вищою (більшою), ніж у санкції ст. 2, то санкція ст. 1 передбачає більш суворе покарання.

Наприклад, більш суворою є санкція у виді позбавлення волі на строк від 10 до 15 років у чинній редакції ч. 4 ст. 152 КК України, ніж санкція у виді позбавлення волі на строк від 8 до 15 років в її попередній редакції (див. Закон № 2295-VI від 1 червня 2010 року).

Різновидом третього і четвертого правил є ситуація, коли водночас підвищуються (або знижуються) і верхня, і нижня межі санкції.

Наприклад, у санкції ч. 2 ст. 127 КК України згідно із Законом № 270-VI від 15 квітня 2008 року межі позбавлення волі змінились так: натомість слів «від п'яти до десяти» прописано «від трьох до семи», а згідно із Законом № 1707-VI від 5 листопада 2009 року замість «від трьох до семи» знову стало «від п'яти до десяти».

Унікальним є випадок, коли відповідно до Закону № 270-VI від 15 квітня 2008 року верхня межа санкції у виді позбавлення волі за злочин, передбачений ч. 2 ст. 228 КК України була знижена нижче нижньої межі – замість «від семи до дванадцяти» стало «від трьох до шести».

Але ще більш унікальним у контексті питання про зворотну дію закону є випадок, коли в один день – 11 червня 2003 року – одночасно набрали чинності два закони, якими вносились зміни до однієї і тієї самої норми, а саме: до ч. 1 ст. 306 КК України. При цьому згідно із Законом № 430-VI від 16 січня 2003 року покарання за передбачений нею злочин у виді позбавлення волі на строк від 5 до 12 років з конфіскацією майна було замінено покаранням у виді штрафу або обмеження волі, або позбавлення волі на строк до 3 років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю (тобто санкція значно пом'якшилась), а відповідно до Закону № 485-VI від 6 лютого 2003 року було встановлено покарання у виді позбавлення волі на строк від 5 до 12 років з позбавленням права обіймати певні посади чи

займатися певною діяльністю з конфіскацією майна, одержаного злочинним шляхом, та з конфіскацією іншого майна (тобто санкція дещо посилювалась навіть порівняно з початковою редакцією статті). Невідомо чому, але наразі чинним вважається* саме Закон № 485-VI від 6 лютого 2003 року (напевно, як такий, що був прийнятий пізніше, хоча будь-яких правил, на підставі яких має вважатися чинним саме такий закон, в Україні не існує).

Ці яскраві приклади засвідчують відсутність не лише порядку при підготовці проектів законів, а й будь-якої бази, на яку мав би спиратися законодавець при вирахованні санкцій за злочини різного ступеня і характеру суспільної небезпеки.

Частина III. Правила визначення санкцій з більш суворим покаранням, які стосуються двох санкцій, що відрізняються за додатковими покараннями.

Правило п'яте. Якщо санкцією ст. 1 передбачене додаткове покарання, а санкцією ст. 2 – ні, то санкція ст. 1 передбачає більш суворе покарання.

Наприклад, більш суворою є санкція у виді позбавлення волі від 7 до 12 років з конфіскацією майна, ніж санкція у виді позбавлення волі від 7 до 12 років.

Правило шосте. Якщо санкцією ст. 1 передбачено більш тяжкий вид додаткового покарання, ніж санкцією ст. 2, то санкція ст. 1 передбачає більш суворе покарання.

Види додаткових покарань від найменш тяжкого до найбільш тяжкого розташовані (відповідно до ст. 51 КК України) у такому порядку: а) штраф; б) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; в) конфіскація майна.

Правило сьоме. Якщо санкцією ст. 1 передбачено альтернативні види додаткових покарань, а санкцією ст. 2 – один вид додаткового покарання, яке є однаковим за тяжкістю і межами з найбільш тяжким із тих видів додаткового покарання, які передбачені ст. 1, то санкція ст. 2 передбачає більш суворе покарання.

Наприклад, більш суворою є санкція у виді позбавлення волі на строк від 3 до 8 років з конфіскацією майна, ніж санкція у виді позбавлення волі на строк від 3 до 8 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю або з конфіскацією майна.

Правило восьме. Якщо санкцією ст. 1 передбачено більшу кількість додаткових обов'язкових

*Див.: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-14&p=1270105104617759>

покарань, ніж санкцією ст. 2, то санкція ст. 1 передбачає більш суворе покарання.

Наприклад, більш суворою є санкція у виді позбавлення волі на строк до 5 років зі штрафом і позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, ніж санкція у виді позбавлення волі на строк до 5 років зі штрафом.

Правило дев'яте. Якщо санкціями статей 1 і 2 передбачено однаковий вид додаткового покарання, але у санкції ст. 1 максимальна його межа є вищою (більшою), ніж у санкції ст. 2, то санкція ст. 1 передбачає більш суворе покарання.

Під межами додаткових видів покарання розуміються часові (рік) або інші межі, у яких з урахуванням положень Загальної частини КК України (див. статті 53, 54 і 59) цей вид покарання може бути призначений, а також їх відповідні фактичні межі, встановлені у конкретній санкції. Загальною частиною КК України вони визначені для: а) штрафу як додаткового покарання – від 30 до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, якщо статтями Особливої частини не передбачено вищого розміру штрафу (вищий розмір штрафу передбачено, наприклад, у ч. 3 ст. 365 КК України); б) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як додаткового покарання – від одного до трьох років; в) конфіскації – від конфіскації частини майна до конфіскації всього майна, яке є власністю засудженого. Певним чином застосування конфіскації майна обмежує Перелік майна, що не підлягає конфіскації за судовим вироком.

Правило десяте. Якщо санкціями статей 1 і 2 передбачено однаковий вид додаткового покарання і рівною є його максимальна межа, але у санкції ст. 1 мінімальна його межа є вищою (більшою), ніж у санкції ст. 2, то санкція ст. 1 передбачає більш суворе покарання.

Наприклад, більш суворою є санкція у виді арешту зі штрафом від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, ніж у виді

арешту зі штрафом (від 30 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян).

Правило одинадцятье. Якщо санкцією ст. 1 передбачене додаткове покарання як обов'язкове, а санкцією ст. 2 – таке саме додаткове покарання, але як факультативне, то санкція ст. 1 передбачає більш суворе покарання.

Наприклад, згідно із Законом № 3316-IV від 12 січня 2006 року в санкції ч. 3 ст. 149 КК України замість слів «карається позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна» вжито слова «карається позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої». Отже, санкція стала більш м'якою.

Правило дванадцятье. Якщо санкцією ст. 1 передбачене додаткове покарання, яке може бути приєднане до будь-якого із основних покарань, а санкцією ст. 2 – таке саме додаткове покарання, яке може бути приєднане не до усіх основних покарань, то санкція ст. 1 передбачає більш суворе покарання.

Отже, більш суворою є санкція у виді штрафу або виправних робіт з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, ніж санкція у виді штрафу з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю або виправних робіт.

Наприклад, більш м'якою стала санкція частини 2 ст. 216 КК України після того, як відповідно до Закону № 1098-VI від 10 липня 2003 року в її тексті було поставлено кому перед словами «з конфіскацією товарів».

Таким чином, нами запропонована своєрідна «таблиця Менделєєва», що не залишає місця для прогалин при визначенні більш суворої санкції. Користуючись переліченими вище правилами, слідчий, прокурор, суддя матимуть можливість завжди правильно застосувати наведені положення статей 5, 70, 74 КК України та інших, точно встановити, чи має новий закон зворотну дію і чи мають бути застосовані положення ч. 3 ст. 74 КК України щодо зниження покарання або його перерахування.

Список використаних джерел:

- Осипов П.П. Теоретические основы построения и применения уголовно-правовых санкций (Аксиологические аспекты) / Осипов П.П. – Л.: ЛГУ, 1976. – 134 с.
- Кримінальне право України. Загальна частина: [підруч. для студ. юрид. вузів і факультетів] / [Андрусів Г.В., Андрушко П.П., Бенківський В.В. та ін.]; за ред. П.С. Матишевського та ін. – К.: Юрінком Інтер, 1997. – 512 с.

3. Хавронюк М. Проблемні питання застосування у кримінальному праві принципу зворотної дії нормативно-правового акту / М. Хавронюк, С. Дячук // Предпринимательство, хозяйство и право. – 1999. – № 11. – С. 36–43.
4. Курс советского уголовного права: в 6 т.: Часть Общая. – М.: Наука, 1970. – Т. I: Уголовный закон. – 312 с.
5. Курс уголовного права: учеб. для вузов: Общая часть / под. ред. Н.Ф. Кузнецовой, И.М. Тяжковой. – М.: ЗЕРЦАЛО, 1999. – Т. 1: Учение о преступлении. – 592 с.
6. Бажанов М.И. Уголовное право Украины. Общая часть / Бажанов М.И. – Днепропетровск, 1992. – 167 с.
7. Пинаев А.А. Курс лекций по Общей части уголовного права. – Х.: Право, 2001. – Кн. первая: О преступлении. – 289 с.

Микола ХАВРОНЮК

**ЩОДО ПРАВИЛ ВИЗНАЧЕННЯ САНКЦІЇ
З БІЛЬШ СУВОРИМ ПОКАРАННЯМ**

Резюме

Стаття присвячена формулюванню правил визначення кримінально-правових санкцій з більш суворим покаранням. Ці правила важливі у разі прийняття закону, що пом'якшує чи посилює кримінальну відповідальність за той або інший злочин, і мають своїм завданням правильне застосування положень Кримінального кодексу України, згідно з якими призначена засудженому міра покарання, що перевищує санкцію нового закону, знижується до максимальної межі покарання, встановленої санкцією нового закону, або покарання підлягає перерахуванню.

Николай ХАВРОНЮК

**ОТНОСИТЕЛЬНО ПРАВИЛ ОПРЕДЕЛЕНИЯ САНКЦИИ
С БОЛЕЕ СУРОВЫМ НАКАЗАНИЕМ**

Резюме

Статья посвящена формулированию правил определения уголовно-правовых санкций с более суровым наказанием. Эти правила важны в случае принятия закона, который смягчает или усиливает уголовную ответственность за то или иное преступление, и имеют своей задачей правильное применение положений Уголовного кодекса Украины, согласно которым назначенная осужденному мера наказания, превышающая санкцию нового закона, снижается до максимальной меры наказания, установленной санкцией нового закона, или наказание подлежит пересчету.

Mykola KHAVRONYUK

**RULES OF DETERMINATING THE SANCTION
WITH MORE SEVERE PUNISHMENT**

Summary

The article is devoted to formulation of rules of determining criminal legal sanctions with more severe punishment. These rules are important in case of establishing the law which attenuates or aggravates criminal liability if their purpose is correct application of Criminal Code of Ukraine provisions, according to which sentenced punishment that exceeds penalty sanction set by a new law must be decreased to maximal level of punishment set by new law or it should re-calculated.